

НАДОПТА ТЕТЯНАХмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-9338-7827>
e-mail: nadoptate@khmnu.edu.ua**ЄРІЙ АНДРІЙ**Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0009-0000-6919-4809>
andrii.yerii@khmnu.edu.ua**АНДРЕЄВА ОЛЕНА**Хмельницький національний університет
e-mail: mandrieieva@khmnu.edu.ua**СКІДАН ВЛАДИСЛАВА**Київський національний університет технологій та дизайну
<https://orcid.org/0000-0002-8358-9759>
e-mail: skidan.vv@kntud.com.ua**ЗУБКО ГАННА**Хмельницький національний університет
e-mail: anyazubko@icloud.com

АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ ТА ЇХ СЕГМЕНТАЦІЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В роботі наведено результати аналізу відображення регіональних традицій в українській вишиванці та їх втілення в сучасному дизайні традиційного одягу. Розглянуто питання трансформації української вишивки в умовах євроінтеграції, глобалізації та вимог сучасності. Визначено метод адаптації Українських традицій в сучасних дизайнерських рішеннях та запропоновано інструмент їх імплементації в практичну діяльність. Процес глобалізації в Україні є важливим етапом трансформації політичної, економічної систем та суспільної свідомості. Важливим аспектом цього процесу є збереження культурних надбань, зокрема, мистецтва вишивки, яке є невід'ємною частиною національної ідентичності слов'янських народів. Українська вишивка, заснована на стародавніх обрядах та символіці, відображає місцеві особливості різних регіонів України та виконує роль соціального кодексу, який несе в собі багатовікові традиції, що прослідковуються у процесі еволюції візерунків на вишиванці. Вона має глибоке історичне коріння та залишається актуальною в сучасності, виконуючи як декоративну, так і сакральну функції. Вишивка має властивість відображати особливості внутрішнього світу індивіда та культури громади демонструючи цінності та індивідуалізм. В ході процедури актуалізації використання орнаментів вишиванки, гостро постає питання сучасного технологічного підходу, важливим є також вибір матеріалів для вишивки, які еволюціонували від натуральних до сучасних фабричних ниток, оскільки цей важливий аспект напряму впливає на технології вишивання та змінює класичні підходи до проектування візерунків. У контексті євроінтеграції та глобалізації важливо зберегти та адаптувати українську вишивку до сучасних потреб, обґрунтувавши метод який дозволяє інтегрувати українські традиції в сучасні дизайнерські рішення та визначити новий напрямок моди в контексті неокласики Українських традицій. Запропонований авторами підхід до аналізу регіональних традицій, що містяться у візерунках вишивки в повній мірі дозволяє доносити власні національних мотивів шляхом демонстрації орнаментів вишиванки.

Ключові слова: українська вишивка, регіональні традиції, збереження традиційних мотивів, сегментація.

NADOPTA TETIANA, YERII ANDRII, ANDRIEIEVA OLENA, SKIDAN VLADYSLAVA, ZUBKO HANNA
Khmelnitskyi National University

ANALYSIS OF REGIONAL TRADITIONS OF UKRAINIAN EMBROIDERY AND THEIR SEGMENTATION USING DIGITAL TECHNOLOGIES

The paper presents the results of the analysis of the reflection of regional traditions in Ukrainian embroidery and their implementation in the modern design of traditional clothing. The question of the transformation of Ukrainian embroidery in the conditions of European integration, globalization and modern requirements is considered. The method of adaptation of Ukrainian traditions in modern design solutions is defined and the tool of their implementation in practical activity is proposed. The process of globalization in Ukraine is an important stage of transformation of political, economic systems and public consciousness. An important aspect of this process is the preservation of cultural heritage, in particular, the art of embroidery, which is an integral part of the national identity of the Slavic peoples. Ukrainian embroidery, based on ancient rites and symbols, reflects the local characteristics of different regions of Ukraine and plays the role of a social code that carries centuries-old traditions that are traced in the process of the evolution of patterns on the embroidery. It has deep historical roots and remains relevant in modern times, performing both decorative and sacred functions. Embroidery has the property of reflecting the peculiarities of the inner world of the individual and the culture of the community, demonstrating values and individualism. In the course of the actualization of the use of embroidery ornaments, the question of a modern technological approach emerges, the choice of materials for embroidery, which have evolved from natural to modern factory threads, is also important, as this important aspect directly affects embroidery technologies and changes classical approaches to pattern design. In the context of European integration and globalization, it is important to preserve and adapt Ukrainian embroidery to modern needs, justifying a method that allows integrating Ukrainian traditions into modern design solutions and defining a new fashion direction in the context of neoclassical Ukrainian traditions. The approach proposed by the authors to the analysis of regional traditions contained in embroidery patterns fully allows one to convey one's own national motifs by demonstrating the ornaments of vyshyvanka.

Keywords: Ukrainian embroidery, regional traditions, preservation of traditional motifs, segmentation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язки із важливими науковими чи практичними завданнями

Процес євроінтеграції України є важливим етапом трансформації політичної, економічної систем та суспільної свідомості. Важливим аспектом цього процесу є збереження культурних надбань, зокрема мистецтва вишивки, яке є невід'ємною частиною національної ідентичності. Українська вишивка, заснована на стародавніх обрядах та символіці, відображає місцеві особливості різних регіонів України та виконує роль соціального кодексу. Вона має глибоке історичне коріння та залишається актуальною в сучасності, виконуючи як декоративну, так і сакральну функції. Однак, у контексті глобалізації та сучасних дизайнерських тенденцій, існує ризик втрати автентичності та значущості цього мистецтва. Сучасні матеріали та техніки вишивки значно розширили можливості для майстрів, але також створили виклики щодо збереження традиційних технік та символіки. Важливо розробити механізми, які дозволять зберегти традиційні техніки та символіку вишивки, одночасно інтегруючи їх у сучасні дизайнерські рішення. При цьому необхідно провести аналіз традиційних візерунків та виокремити їхні особливості та структурну ідентичність. Таким чином, проблема збереження та популяризації української вишивки в умовах євроінтеграції та глобалізації є актуальною та вимагає комплексного підходу для її вирішення, зокрема створення методу аналізу та виділення особливостей регіональних традицій.

Аналіз останніх джерел

Вивченню проблем збереження культурних надбань та питань євроінтеграції України присвятили свої дослідження такі вітчизняні вчені, як: Є. Г. Бутенко, О. А. Тарасенко М. Шандро, Н. Марусик, Л.С. Азарцева, І. О. Засорнова, Є.В. М. Причепій, Т. І. Причепій, Л. П. Лихач, Л. Булгакова-Ситник, І. І. Романько, Х. Машталір, С. Леськів. Разом з тим, проблема збереження культурних надбань у викликах сьогодення залишається не вирішеною і потребує створення та розробки інноваційних інструментів, використання нових методів для збереження, популяризації та використання української вишивки в сучасних дизайнерських рішеннях.

Формулювання цілей статті

Метою роботи є проведення аналізу українських орнаментів народної вишивки та виокремлення її особливостей, що дасть змогу адаптувати використання української вишивки в сучасних дизайнерських рішеннях, включаючи сегментацію орнаментів вишивки відповідно до потреб споживачів. На основі проведеного аналізу і характеристики вишивки різних регіонів України, визначення основних технік та стилів розробити зразок використання сегментів у сучасному дизайні.

Виклад основного матеріалу

Вишивка різних регіонів України має свої особливості – від типу візерунків до кольорового рішення. В західних регіонах вишивка відрізняється яскравими кольорами та виразними орнаментами, особливо популярні геометричні фігури, такі як ромби, ламані лінії та зірки. Проте, на Закарпатті, Буковині та в південній частині Волині також використовують рослинні мотиви. Вишивка виконується з використанням різних кольорів, де кожен орнамент несе в собі символіку та значення, що є важливими для місцевого населення, відображаючи його традиції, вірування та історію.

Аналіз і особливості вишивки представлено у таблиці 1 [3-10].

Таблиця 1

Особливості вишивок різних регіонів

Регіон	Особливості	Кольори	Фігури та орнаменти
Гуцульщина 	Характерною особливістю гуцульської вишивки є використання геометричних мотивів у її орнаменті. Геометризація рослинних та інших образотворчих форм, а також трансформація в геометричні мотиви зображень людей, звірів, птахів, рослин тощо.	Червоний колір, від найтемнішого до оранжево-золотистого відтінку, жовтий, зелений, синій, чорний. 	Ромб та напів ромб, які поєднуються як у горизонтальних, так і у вертикальних напрямках; квадрат, трикутник, круг, косопоподібна фігура, хрести, зубці.
Львівщина	Львівська вишивка відрізняється своєю унікальністю: присутність білого простору між елементами орнаменту надає сорочці прозорості	Чорний колір в поєднанні із червоним, жовтим, зеленим та синім.	Маленькі фігурки, такі як сосонки, клинці і кривульки, утворювали квіткову павутинку

	<p>та легкості; вишивки виконані переважно хрестиком і нагадують тонке мереживо.</p>		
<p>Волинь</p> 	<p>Простота волинської вишивки доповнюється її витонченістю. Дрібні деталі, що переплітаються між собою, створюють гармонійний узор.</p>	<p>Червоний – найпоширеніший колір також синій та чорний.</p> 	<p>Використання різних геометричних фігур, таких як зірки, ромби та ламані лінії, створює ритмічний орнамент.</p>
<p>Бойківщина</p> 	<p>У бойківській вишивці поширені різноманітні техніки виконання. Розрізняють двосторонню й односторонню. До двосторонніх належать техніки “штапівка” “стебловий шов”, “двостороння гладь”, “вирізування”, “мережання”, “рубцювання”. До односторонніх належать техніки, при яких вишивальні стібки накладаються із виворотного або лицевого боку тканини.</p>	<p>Червоний, чорний, синій, жовтий.</p> 	<p>Орнаменти на бойківських сорочках були в основному з геометричних фігур. Вони були представлені лініями - косими, прямими, зубчастими, ламаними; квадрати і ромби; Поширеними були також вишивки із рослинним орнаментом: квітами, листям, пташками. Вони сполучалися із кривульками, хрестоподібними зображеннями.</p>

<p>Буковина</p> 	<p>Вишивка відрізняється високою якістю та майстерністю виконання. Для створення буковинської вишивки використовується техніка різьблення голкою, що дозволяє створювати складні візерунки та деталі. Окрім свого різноманіття та популярності, буковинські вишиванки можуть похизуватися тим, що вони – найважчі в Україні.</p>	<p>Тут переважають бордові, оранжеві, жовті, зелені, сині та чорні кольори з можливим вкрапленням фіолетового, малинового, блакитного та коричневого.</p> 	<p>Орнаменти буковинської вишивки мають геометричні форми, традиційні квіткові мотиви, а також символіку, пов'язану зі світом та віруваннями народу.</p>
<p>Поділля</p> 	<p>У вишивці Поділля присутній неповторний стиль, який неможливо переплутати з будь-яким іншим видом вишивки. Вона має стародавню символіку, особливе значення в орнаментах Поділля має зображення дерева.</p>	<p>Насичений чорний колір розбавляли темно-вишневим, а також часто використовувалися жовтий, зелений, синій і відтінки коричневого.</p> 	<p>З-поміж геометричних фігур можна виділити простий ромб, ромб з подовженими сторонами, а також різні варіанти ромба з гачками. Також можна зустріти рослинні мотиви. Символіка "дерева" відображає філософське розуміння минулого, сучасного і майбутнього.</p>
<p>Закарпаття</p> 	<p>Закарпатська вишивка – це дуже різнобарвна та густа вишивка, традиційними тут були більше десятка кольорів. Візерунки на вишиванках майстрині виконували нитками з вовни чи льону, а також металевими нитками, стрічками чи бісером. У вишивці</p>	<p>Червоний у різних його відтінках, жовтий, зелений, синій та чорний. Також кожне село тут мало свою «улюблену» гаму: від чорно-фіолетової та вишневої до зелено-блакитної</p>	<p>Основні фігури – ромб, який прикрашався іншими елементами – так звані кривульки (зигзаг); геометричні форми, та вже у XX столітті проникають рослинні мотиви.</p>

Таким чином, українська вишиванка є не лише елементом народного мистецтва, а й вагомим символом національної ідентичності. Кожен регіон України має свої особливості в візерунках і кольоровій гамі, що відображає історію, вірування та традиції місцевого населення. Геометричні форми, ботанічні мотиви та різноманітність кольорів мають глибокі символічні значення, які збереглися протягом століть. Знання цих унікальних особливостей та їх поширення допомагає не тільки зберегти культурну спадщину, але й інтегрувати її в сучасне життя та моду, сприяючи тим самим розвитку національної свідомості.

Історичний розвиток вишивки розпочався з її функціональної ролі у посиленні та захисті одягу. З часом, у міру вдосконалення техніки шиття, вишивка почала служити декоративним цілям, перетворившись із суто утилітарної практики у форму мистецтва. Орнаменти поступово ускладнювалися, збільшувалася кількість кольорів і з'являлися нові техніки.

Автор статті [5] досліджує характерні риси української вишивки та модифікованих візерунків орнаменту. Розробка базових блоків української вишивки є досить актуальною, оскільки дозволяє формалізувати різноманітні вишиті орнаменти та уніфікувати їх складові. Це полегшує побудову структури орнаменту, виокремлює основні складові елементи, досліджує принципи їх взаємозв'язку [6]. Також цим питанням займався ряд науковців, які розробили методи опису складних симетричних зображень-орнаментів вишивки. Ці методи передбачають використання алгоритмів формалізації перетворень зображення, осьової симетрії, мінімальних креслень та формалізації звіту [3, 7, 8]. Загалом, сегментація застосовується в усій галузі моди, графічного дизайну, дизайну інтер'єру та архітектури.

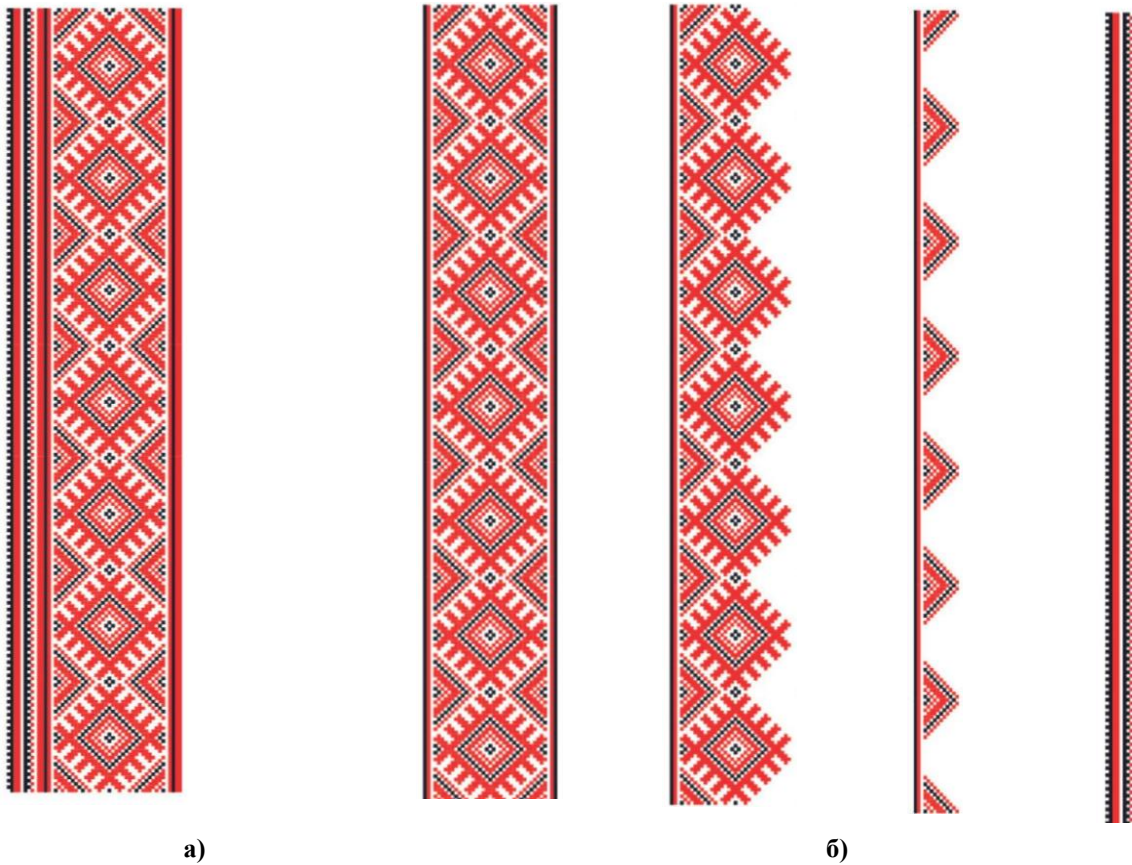
У статті [9] автори розглядають основні види українського орнаменту та його приклади в сучасному одязі та аксесуарах. Іншими словами, також можна стверджувати, що вони використовували сегментацію для створення сучасного одягу та аксесуарів з елементами української вишивки.

З інтеграцією сучасної культури та суспільного прогресу еволюціонують і візерунки на українських вишиванках. Одним із шляхів посилення українського орнаменту є модифікація та сегментація вишивки. Розробка нових концепцій дизайну дозволить розширити сучасну культуру нашої нації, зберігаючи її спадщину.

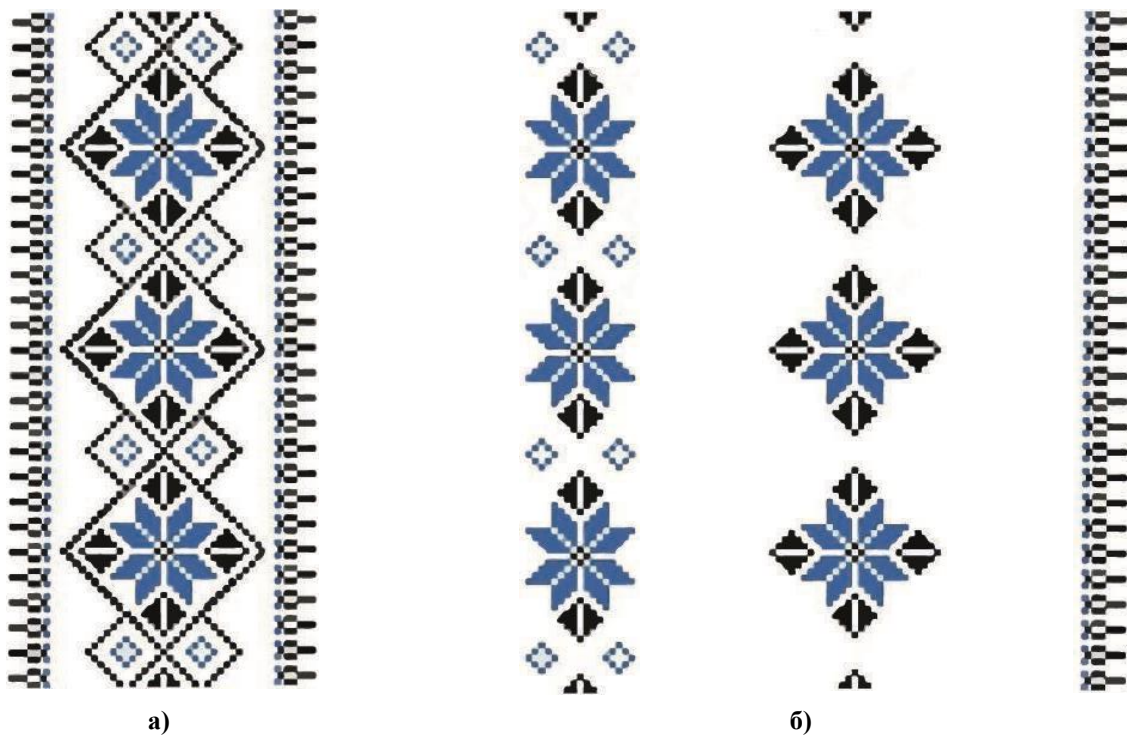
На основі проведеного аналізу, запропоновано використовувати термін “Сегментація орнаменту вишивки”. Сегментація орнаменту вишивки – це техніка, яка передбачає поділ малюнка на окремі сегменти або блоки, кожен з яких може мати свій орнамент. Його також можна використовувати для створення та розробки геометричних або абстрактних візерунків, які відображають певні традиції. Такий підхід дозволяє підібрати найбільш цікаві та виразні візерунки для використання в нових колекціях одягу. Сегментацію можна використовувати для розробки різноманітних форм або для відтворення природних мотивів у вишивці, таких як ботанічна символіка чи тварини, адже вишивка відображає історію та культурні елементи, характерні для певного регіону. Сегментація зображення також дозволяє ідентифікувати кольорові палітри та текстури візерунків вишивки. Це дасть змогу точно підібрати матеріали та кольори для елементів одягу, які будуть доповнювати візерунки.

Перспективою практичного використання запропонованого способу сегментації та вирішення проблеми збереження українських традицій в сучасній культурі є розробка цифрового інструменту, котрий дасть змогу залучити широку аудиторію споживачів та адаптувати вишивку у сучасні вироби. Передбачається, що таким інструментом буде онлайн платформа - конфігуратор дизайну одягу на основі вишивки, котра буде використовувати сегментовані візерунки для дизайну виробів.

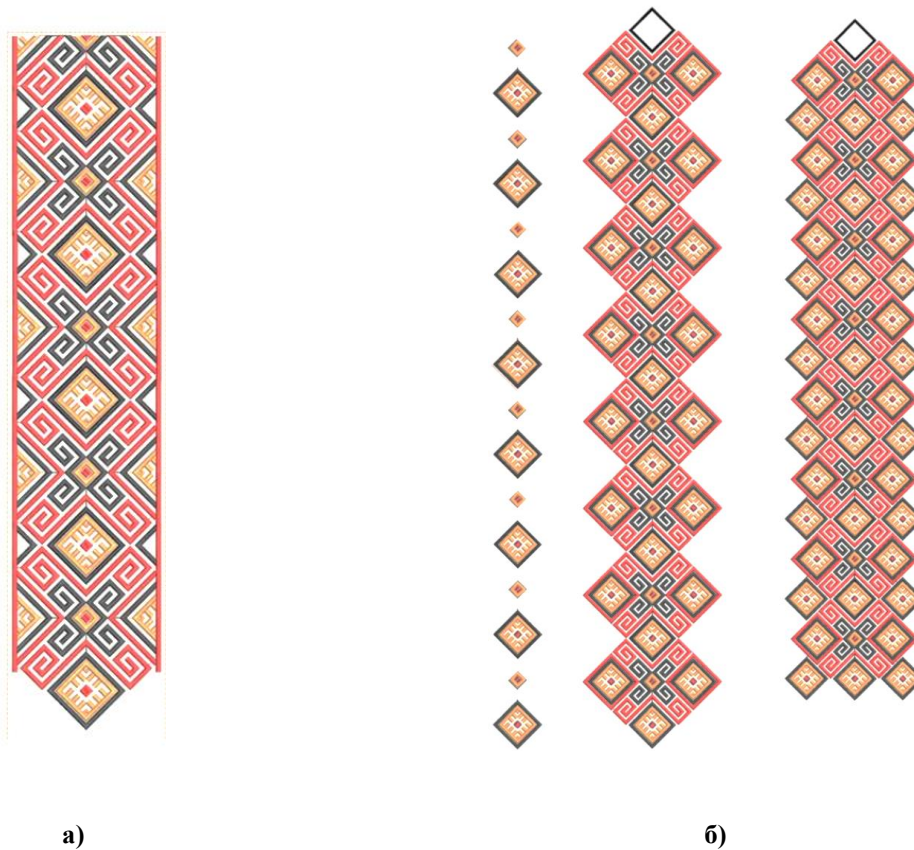
На основі викладеного, запропоновано варіанти (рис. 1, 2 та 3) сегментації орнаменту на окремі сегменти візерунка.

а) Вихідний узор подільської вишивки; б) Узори–сегменти подільської вишивки.
Рисунок 1 - Приклад сегментації подільської вишивки

а) Вихідний узор подільської вишивки; б) Узори-сегменти вишивки.
Рисунок 2 - Приклад сегментації подільської вишивки

а) Вихідний узор вишивки; б) Узори-сегменти.
Рисунок 3 - Приклад сегментації подільської вишивки

Таким чином, запропонований спосіб сегментації вишивки є ефективним прийомом, який дозволяє не лише розбивати візерунки на окремі блоки, а й зберігає культурно-історичні елементи традиційної української вишивки. Використання цієї техніки дозволяє творчо підходити до створення сучасних колекцій одягу, підбираючи найбільш цікаві та виразні орнаменти. Завдяки сегментації дизайнери можуть відтворювати геометричні чи природні мотиви, адаптуючи їх до сучасної моди, а також точно підібрати колірні палітри та фактури для вишитих виробів. Вишиванка продовжує слугувати символічним носієм, через який культурні ідеї та історична інформація можуть бути передані в нових дизайнерських рішеннях.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку у даному напрямі

Українська вишиванка є важливим носієм культурно-історичної спадщини, що дозволяє «закодувати» глибинні смисли у своїх витинанках. Символіка кольорів відіграє особливо важливу роль, традиційно вибираючи чорний, червоний і білий.

Запропонований у цьому дослідженні метод сегментації є ефективним засобом, який не лише розділяє візерунки вишивок на окремі елементи, а й зберігає автентичні культурно-історичні аспекти української традиційної вишивки. Такий підхід відкриває нові можливості для творчого переосмислення вишивки в сучасних колекціях одягу, дозволяє відбирати найбільш виразні та знакові орнаменти, що підкреслюють національну самобутність та естетику. Це може сприяти залученню нового покоління до української вишивки, забезпечуючи збереження та передачу цієї важливої частини національної культури.

Література

1. Машталір Х., Леськів С. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розбудови громадянського суспільства. Теорія держави і права. 2017. № 6. С. 163–167.
2. Історія України. Європейська та євроатлантична інтеграція України: історія, сучасний стан, перспективи. Навчальний посібник/І.І. Романько. – Кропивницький: ЛА НАУ, 2017. – 272с.
3. Подільська народна вишивка (Етнографічний аспект) / Л. Булгакова-Ситник.; ред.: О. Козакевич . — Львів: НАН України, Ін-т народознавства, 2005 . — 325 с.
4. Вишивка Східного Поділля : Альбом / [С 77 Автори : Є.В. М. Причепій, Т. І. Причепій, керівник проекту : Л. П. Лихач]. — К. : Родовід, 2007. — 344 с. : іл.
5. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жінок. костюмів з урахуванням українських народних традицій : дис. ... канд. техн. наук : 18.05.19 / Засорнова Ірина Олександрівна ; Хмельницький. нац. ун-т. – Хмельницький, 2012. – 205 с.
6. Азарцева Л.С. Семіотичний аналіз українського орнаменту. – Культура Україна. Випуск 46, 2014.

7. Марусик Настасія. Буковинське вишиття і тваринство. Знаки – символ. – Київ – Чернівці, 2011 р. – 80 с. іл.
8. Шандро Мирослава. Гуцульські вишивки – Клуж-Напока: Критеріон; Чернівці: Видавничий дім Букрек, 2005. – 104 с.; іл.
9. Бутенко Є. Г., Тарасенко О. А. (2021). Сучасна українська вишивка: знак, образ та символ у мистецтві Ганни Онікієнко. Перспективи. Соціальнополітичний журнал, 1, 71–76.
10. Ознобишина В. Українські рушники. Призначення рушників. Орнаменти. Трудове навчання. 2018. січ. (№ 1). С. 61–66.

References

1. Mashtalir Kh., Leskiv S. Intehratsiia Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu yak osnova dlia rozbudovy hromadianskoho suspilstva. Teoriia derzhavy i prava. 2017. № 6. S. 163–167.
2. Istoriiia Ukrainy. Yevropeiska ta yevroatlantychna intehratsiia Ukrainy: istoriia, suchasnyi stan, perspektyvy. Navchalnyi posibnyk/I.I. Romanko. – Kropyvnytskyi: LA NAU, 2017. – 272s.
3. Podilska narodna vyshyvka (Etnohrafichnyi aspekt) / L. Bulhakova-Sytynk ; red.: O. Kozakevych . — Lviv: NAN Ukrainy, In-t narodoznavstva, 2005 . — 325 s.
4. Vyshyvka Skhidnoho Podillia : Albom / [P 77 Avtory : Ye. M. Prychepii, T. I. Prychepii, kerivnyk proektu : L. P. Lykhach]. — K. : Rodovid, 2007. — 344 s. : il.
5. Zasornova, I. O. Rozrobka protsesu ozdoblennia vyshyvkoiu zhinochykh kostiumiv z urakhuvanniam ukrainskykh narodnykh tradytsii : dys. ... kand. tekhn. nauk : 05.18.19 / Zasornova Iryna Oleksandrivna ; Khmelnyts. nats. un-t. – Khmelnytskyi, 2012. – 205 s.
6. Azartseva L.S. Semiotychnyi analiz ukrainskoho ornamentu. – Kultura Ukrainy. Vypusk 46, 2014.
7. Nastasiia Marusyk. Bukovynske vyshyttia i tkatstvo. Znaky – symvoly. – Kyiv – Chernivtsi, 2011 r. – 80 c. il.
8. Shandro Myroslava. Hutsulski vyshyvky – Kluzh-Napoka: Kryterion; Chernivtsi: Vydavnychiy dim Bukrek, 2005. – 104 s.; il.
9. Butenko, E. H., & Tarasenko, O. A. (2021). Suchasna ukrainska vyshyvka: znak, obraz ta symvol u mystetstvi Hanny Onikiienko. Perspektyvy. Sotsialnopolitychni zhurnal, 1, 71–76.
10. Oznobyshyna V. Ukrainski rushnyky. Pryznachennia rushnykiv. Ornamenti. Trudove navchannia. 2018. sich. (№ 1). S. 61–66.